

Kovatasoisia analyysejä Pohjoismaista

Juhana Vartiainen

Torben M. Andersen, U. Michael Bergman ja Svend E. Hougaard Jensen (toim.),
Reform Capacity and Macroeconomic Performance in the Nordic Countries,
Oxford University Press, Oxford 2015, 365 sivua.

Pohjoismaiden talouksien ja talouspolitiikan vertailevat analyysit ovat yhteiskunnallisen tutkimuksen merkittävä ja kilpailullinen toimiala. Torben Andersenin, Michael Bergmannin ja Svend Hougaard Jensenin toimittama tuore kirja on uusin lisä tässä tuotevalikoimassa. Se sisältää kokeneiden ja tutkijoiden ja tutkimusta lähellä olevien senioriekonomistien analyysejä Pohjoismaiden talouspolitiikasta ja talouskehityksestä 1980-luvulta tähän päivään. Suomesta hankkeessa ovat mukana Sixten Korkman, Antti Suvanto ja Seppo Honkapohja.

Paljon pohjoismaisia projekteja läpikäynyt ja toteuttanut tietää näiden hankkeiden hyödyt ja sudenkuopat, joiden realisoituminen riippuu yleensä siitä, miten jämäkästi hanketta johdetaan. Tiukka ja johdonmukainen komparatiivisuus ja samojen tilastollisten muuttujien läpikäyminen kaikkien neljän (tai viiden) pohjoismaan osalta tuo systemaattisuutta, mutta johtaa helposti kuivakkaisiin papereihin ja lähinnä

havaintojen kuvailuun. Yhteen maahan ja enemmän historiallisiin selityksiin ja juonenkäänteisiin keskittyvät analyysit ovat usein anoisampia mutta eivät välttämättä syvennä yhteispohjoismaista perspektiiviä. Kahta tai muutamaa pohjoismaata vertailevat analyysit ovat omanlaisensa välimuoto.

Viime kädessä ratkaisee tietysti se, onko artikkeleissa kiinnostavia argumentteja ja havaintoja. Käsillä olevan teoksen omaperäisyys ja anti tulee pitkälti siitä, että käydään läpi talouspoliittisten regiimien muutoksia ja osoitetaan niiden polkuriippuvuuksia ilman pakonomaista pyrkimystä ottaa joka artikkeliin mukaan kaikki Pohjoismaat. Fokus on siis talouspolitiikan muutoksissa ja reformeissa. Tästä näkökulmasta syntyy myös yhteispohjoismaista vertailua ja perspektiiviä jossa erottuu sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Kirjoittajat ovat saaneet kirjoittaa siitä, mitä pitävät kiinnostavana, ja tämä näkyy. Jutut ovat kiinnostavia ja relevant-

teja. Niihin tutustuminen edellyttää kuitenkin hyvää taloustieteellistä koulutusta. Mikään suuren yleisön kirja tämä ei ole.

Artikkelien pääpaino on makrotaloudessa ja makrotalouden regiimeissä, finanssi- ja rahapolitiikassa sekä rahoitus- ja asuntomarkkinoissa. Työmarkkinat ja palkanmuodostus jäävät vähemmälle. Tämä on ehkä jonkinlainen puute, koska työmarkkinoiden suorituskyky ja työntarjontapolitiikka kuitenkin asioiden ”isossa kuvassa” ovat entistä tärkeämpiä. Onhan rahaja finanssipolitiikka joka pohjoismaassa jollain tavalla kurinalaistettu, eivätkä perinteiset makro-oppikirjojen käsittelemät stabilisaatiostrategioiden erot ehkä lopultakaan enää selitä kovin merkittävää osaa talouskehityksestä ja pohjoismaiden välisistä eroista. Tämä on esimerkiksi Antti Suvannon ja Sixten Korkmanin artikkelin keskeinen johtopäätös. Siinä vertaillaan Suomen ja Ruotsin EMU-ratkaisuja ja kokonaistaloudellista kehitystä, ja päädytään johtopäätökseen, jonka mukaan maiden väliset talouskehityksen erot tuskin mainittavassa määrin selittyvät erilaisilla rahataloudellisilla ratkaisuilla. Tämä ei liene useimmille ekonomisteille kiistanalainen näkemys.¹

Artikkeleiden teoreettinen ja empiirinen taso on korkea ja monet teoreettisesti ja analyttisesti vaativat argumentit käydään läpi hyvin lyhyesti. Tämä on tyypillinen toimitettujen kirjojen ongelma. Teoreettiset argumentit avataan yleensä journaliartikkeleissa hyvin tarkkaan. Toimitetuissa kirjoissa samat argumentit selitetään sanallisesti, eikä uusien teo-

reettisten argumenttien kääntäminen intuitioksi aina onnistu kovin helposti.

Tämä vaivaa jossain määrin kirjan alkupuolen kahta teoreettisesti painavaa kontribuutiota. Århusin yliopiston Torben Andersen käy läpi sen, miten pohjoismaista hyvinvointivaltiota voi pitää rationaalisenä kollektiivisena vakuutusmekanismina ja miten se joutuu löytämään tasapainon tasa-arvon ja tehokkuuden välillä. Andersen korostaa, että politiikkakeskustelu sosiaaliturvasta keskittyy pitkälti vääristymiin ja tehokkuustappioihin, vaikka on ilmeistä, että julkiset hyvinvointijärjestelmät voivat parantaa sekä tasa-arvoa että tehokkuutta. Empiiriset tarkastelut osoittavat usein, että tasa-arvoiset Pohjoismaat ovat myös keskimääräisesti vauraita ja niissä vallitsee korkea työllisyys. Samassa hengessä kuin Hans-Werner Sinnin (1995) klassisessa sosiaaliturvan teoriassa, Andersen tähdentää, että riskien tasaaminen voi ainakin tiettyyn rajaan asti lisätä työpanosta ja taloudellista aktiiviteettia. Jos Andersenin argumentit avattaisiin auki vielä paljon intuitiivisemmin, ne voisivat luoda yhteistä ymmärrystä ekonomistien ja sosiaalitieteilijöiden kesken siitä, millaisilla ”syvillä” teoreettisilla perusteilla metodologisesta individualismista ponnistava taloustiede osaa perustella hyvinvointivaltiota. Tutkijaekonomistille Andersenin lyhyt artikkeli vetää hyvinvointivaltion talousteorian yhteen niin pieneen tilaan kuin ylipäänsä taitaa olla mahdollista.

Toinen teoreettisista tulkinnoista raskas artikkeli on Erling Barthin ja Kalle Moenen ”On the Political Economy of Nordic Egalitarianism”. Tekijäthän ovat tulleet viime vuosina tunnetuiksi ”tasa-arvokertoimensa” (*equality multiplier*) teoriasta, joka voi periaatteessa selittää sen, että tasaisen tulonjaon maissa myös syntyy intensiivisempi poliittinen kysyntä uu-

¹ *Politiikassa nyt mukana olevana voin sitä vastoin vakuuttaa, että monille äänestäjille ja päättäjille näyttää EMU-valintamme muodostuneen elämää suuremmaksi, kaikki vastoinkäymisemme selittäväksi virbeliikkeeksi.*

delleenjaolle (Barth ja Moene 2009). Käsillä olevassa artikkelissaan he selostavat uutta tutkimustaan, joka koettaa löytää syytä ”ensi vaiheen” tasaiselle tulojaolle pohjoismaisesta koordinoitusta palkkaneuvottelumallista. Artikkelin on huippukiinnostava mutta pitkälti vielä teoreettista ääneen ajattelua. Lisäksi minun on mahdotonta uskoa, että pohjoismainen keskitetty palkkaneuvottelumalli kykenisi jatkuvasti ylläpitämään merkittävää palkansaajakunnan sisäistä uudelleenjakoa siinä määrin kuin Barth ja Moene tuntuvat - monien ”ammattiyhdistysmalleista” ponnistavien teoreetikojen tapaan - oletavan. Työmarkkinat toimivat Pohjoismaissakin, ja palkanmuodostus on todennäköisesti markkinaehtoisempaa kuin mitä kirjoittajat ajattelevat. Työehtosopimuksethan eivät pääsääntöisesti määrää enää kenenkään palkkatasoa. Itse uskon pohjoismaisen tasaisen tulonjaon johtuvat pääasiassa henkisen pääoman tasaisesta jakautumisesta ja palkkajakauman alimman pään puuttumisesta. Tässä keskustelussa ei kuitenkaan kukaan pääse helposti lausumaan viimeistä sanaa. Joka tapauksessa kirjasta jää puuttumaan työehtosopimusten ja palkanmuodostuksen systemaattisempi ja vähemmän teoreettisesti kahlittu läpikäynti.

Yksi kirjan hyödyllisimmistä empiirisistä artikkeleista on Michael Svarerin läpikäynti Tanskan työmarkkinareformeista ja niiden perusteluina käytetystä tutkimuksesta. Tanskan työttömyysturva on alun tien perin ollut hyvin samankaltainen kuin Suomen, mutta maa on 1990-luvun puolivälistä alkaen kulkenut pitkän reformien tien, jonka aikana työttömyysturvan kannustavaa vaikutusta on vahvistettu ja vakuutusfunktion on annettu vastaavasti heikentyä. Työttömyysturvan kesto on vähittäin lyhennetty, työssäoloehto kiristetty ja työn vastaanottamisen ja aktivointitoimiin osallistumis-

ta velvoitteita on tiukennettu. Suomessa vireillä olevien reformien kannalta artikkeli on tietysti mitä ajankohtaisin. Svarerin reformeja havainnollistavan aikajanan nojalla voisi arvioida, että olemme Suomessa suunnilleen siinä vaiheessa, joka Tanskassa vallitsi vuonna 1998. Perässä siis tullaan.

Useampi artikkeli käsittelee makrotaloustopoliittikkaa, sekä fiskaalisia kurinpalautuksia ja fiskaalisääntöjä että rahapolitiikan systemaattisia valintoja. Jos haluaa saada näistä näkökulmista hyvän yleiskuvan siitä, mitä Pohjoismaissa on 1990-luvulta lähtien tapahtunut, teos on oivallinen tiedon lähde. Lars Jonung kuvaa finanssipolitiikan säännösten kehityksen Ruotsissa, ja kolmen muun kirjoittajan ryhmä analysoi Ruotsin ja Tanskan kehitystä. Yleiskuva kertoo, miten 1990-luvun budjettialijäämien fiskaalisesta saneerauksesta liikkeelle lähtenyt finanssipolitiikan kurinalaistaminen kehittyi kaikissa pohjoismaissa 2000-luvulla sofistikoituneeksi finanssipolitiikan säännöstoiksi, johon viimeisessä vaiheessa liittyy mukaan myös akateemisten arviointiraatien rooli. Suomalaisen lukijan näkökulmasta on ilmeistä, ettei meidän maamme ainakaan erotu politiikkansa kurinalaisuudella tai systemaattisuudella.

Norjan reformien aikajana käydään Erling Steigumin ja Öystein Thøgersenin artikkelissa läpi samaan tapaan lähtien liikkeelle 1990-luvun pankkikriisistä ja edeten siihen, miten sekä finanssipolitiikka että pankkivalvonta ja rahapolitiikka ajan mittaan otettiin paremmin hallintaan. Raha- ja valuuttakurssipolitiikan artikkeleista opimme sen, että Ruotsissa on tähdätty teoreettisesti puhdasoppisesti inflaatiotavoitteen saavuttamiseen, kun taas Norjassa politiikkaa on ilmeisesti ohjannut myös pyrkimys säädellä valuuttakurssia. Lopuksi voi mainita Tanskan ja Ruotsin asuntomarkkinoita

koskevan pätevän ja kiinnostavan analyysin, joka osoittaa selvästi 2000-luvun asuntokuplan roolin Tanskan viimeaikaisen taantuman syvyydessä sekä myös edelleen vallitsevan asuntokuplan mahdollisuuden kummassakin maassa. □

Kirjallisuus

- Barth, E. ja Moene, K. (2009), 'The Equality Multiplier,' NBER Working paper No.1506.
- Sinn, Hans-Werner (1995), "A Theory of the Welfare State", *The Scandinavian Journal of Economics* 97: 495–526.